

GOSPODINJA IN MATI

LETO 1942-XX

28. MAJA

ŠT. 22

VZGOJA

Kdaj naj dete sedi, stoji in hodi

Zdravniki priporočajo, naj dete prosto sedi šele tedaj, kadar samo sede. Pri naravnih hranjenih dojenčkih se to zgodi prej kakor pa pri tistih, ki so umetno hranjeni.

V četrtem mesecu dete sedi naslonjeno na blazino ali pa v materinem naročju. V sedmem ali osmem mesecu pa se mišice toliko utrdijo, da more dete prosto sedeti. Dete se začne že zgodaj dvigati, a ker so mišice še preslabotne, ostane vse le pri poskusih. V osmem ali devetem mesecu pa postanejo nožice dovolj močne, da morejo vzdržati težo telesa. Tedaj se začne otrok z materino pomočjo dvigati na postelji in sam kobacati po tleh. Kmalu bo tudi shodil. Dokler se plazi po vseh štirih, naj bodo tla pod njim pregrnjena s snažno rjuho, da ne pride do kakega zastrupljenja ali infekcije. Kmalu bo otrok z materino pomočjo naredil prve korake. To se bo zgodilo, ko bo otrok star približno eno leto. V začetku je hoja negotova, a kmalu začne stopati bolj gotovo in varno. Nekateri otroci začnejo hoditi že v desetem mesecu, drugi pa šele v štirinajstem ali petnajstem. Mati naj se nikar ne vznemirja, če njen otroček ne začne tako kmalu hoditi in naj nikar ne poskuša tega pospešiti, ker bi malemu le škodovala. Ko pride čas, bo že sam začel hoditi. Le če bi še do dvajsetega meseca ne shodil, tedaj je prav, da ga pokaže zdravniku.

Ali je otrok sam kriv?

Kolikokrat se starši pritožujejo nad svojimi otroci, češ da jih ne ubogajo in ne epoštujejo, da so binavski in da imajo še nešteto drugih napak. Zelo verjetno pa se malokdo izmed njih vpraša, v koliko je tega tudi sam kriv.

Ko se mladina odloča za razne poklice, se mora zanje tudi temeljito pripraviti. Za katere je treba celo več let priprave. Ko pa se mladi ljudje odločajo za zakon, pa niti ne pomislijo na to, da bodo v zakonu postali vzgojitelji otrok in da je za ta poklic, ki je brez dvoma mnogo važnejši od vseh ostalih, treba tudi priprave. Ali je torej čudno, če starši ne znajo vzgajati svojih otrok, ko se pa tega niso naučili?

Koliko napak naredita oče in mati vsak dan! Te napake pa se prej ali slej maščujejo. Lahko bi za to navedli nešteto zgledov, saj jih moremo opazovati dan na dan.

So družine, kjer je mati policaj in rabelj. Otroci trepetajo pred njo in iščejo zaslombe pri očetu. Ali je kaj čudnega, če se bodo otroci oddaljili od matere in jo celo sovražili? Drugod pa spet vsi trepetajo pred očetom. Ko je oče doma, si nihče ne upa glasno spregovoriti ali se celo zasmejati.

Še huje je, kjer se oče in mati ne strinjata, kjer mati daje potuho, ko se oče jezi, ali pa obratno. Tako nesoglasje, kakor tudi prevelika enostranska ali tudi obojestranska strogotost moreta roditi le mržnjo in sovraštvo, hinavščino in laž.

Kako se mati jezi, če zaloti otroka, da se ji je zlagal! Ali pa pomisli kdaj, da je najbrž sama dala otroku prvi povod za to. Če so starši preveč strogi, si bo otrok pač z lažjo pomagal, da se izogne kazni. Kolikokrat sliši celo prvo laž iz materinih ust. Ali se ne bo ob prvi priliki tudi sam zlagal?

Starši mnogokrat zvrčajo krivdo zaradi pokvarjenosti svojih otrok na družbo, češ da so se otroci pokvarili izven doma. Res je, da slaba družba posebno na mlade ljudi pogubno vpliva. Kljub temu pa si upam trditi, da se otrok, ki je imel dobro vzgojo v družini, nikdar ne bo popolnoma zgubil in da bo seme, ki sta ga zasejala ljubeča mati in skrben oče, prej ali slej zopet vzklilo.

Nasveti za dom

Lesen škaf ali čeber se poleti kmalu osuši in se lahko tudi sesuje. Zato ga popari z vrelo vodo, nato pa ga takoj napolni z mrzlo vodo.

Jajca najdeš na skrivnih gnezdih, če ujameš kokoš, ki nosi jajca na skrivnem prostoru in če otiples pri njej jajce, jo natri na zadnjem delu črevesa nekoliko s soljo. Takoj bo tekla na skrivno gnezdo, kamor ji sledi.

Star časopisni papir nam lahko služi kot izvrstno kurivo. Poliješ ga z vodo in tako pustiš ves dan. Nato ga ožmeš in narediš iz nje kakor jabolko debele krogle. Posuši jih in dajaj med kurivo. Gorijo počasi in dajejo velik žar.

Svinjereja

Zredimo si pujska!

V današnjih razmerah si bo vsak, kdor ima količjak možnosti, kupil pujska, ga skušal zrediti, da bi si za zimo preskrbel tako potrebne zabele in malo svinjskega mesa.

Toda takoj v začetku naletimo na težave. Pujske so tako dragi. Tudi jih je sploh težko dobiti, vsaj dobrih. Mnogi bi želeli, da se tudi mladim pujskom določijo cene, kakor drugim stvarim. Toda iz mnogih zelo tehtnih razlogov določitev cen mladim pujskom v praksi ni mogoča, vsaj ne priporočljiva. Zato se bo pač cena ravnala po starem pravilu, to je *po ponudbi in po povpraševanju*. Seveda ne bo gospodarsko kupovati tako drage mlade pujske in jih rediti za »Prevod«, toda za sebe, za svojo laestno prehrano, se bo to v današnjih razmerah tudi izplačalo. Zato je samo želiti in priporočati, da si vsak, kdor ima le nekaj možnosti, redi pujska za sebe.

Druge težava, na katero danes naletimo, je vprašanje krme, predvsem pa tečne, to je beljakovinske krme. Ni zrna, ni otrobov in drugih tečnih krmil, oziroma ne dovolj za vse, kako naj pa potem zredimo pujska. Najboljša krma za mlade odstavljenе pujske je pač posneto mleko in zdrobljen oves in deloma tudi ječmen ter paša. Koruza in njeni izdelki za mlade pujske niso priporočljivi, ker prehitro zamašijo mladega pujska, ki potem ne raste več tako, kot bi želeli. Najtežja doba pri vzreji pujskov, je doba nekaj tednov po odstavitvi. Takrat moramo najbolj paziti, da pujska ne zamorimo in da ne nastopi tako imenovana avitaminoza (shiranje). Da bi lahko dali mlademu pujsku v tej prvi

dobi potreben priboljšek, si bomo, če treba, sami nekaj pritrkali. Vzrok za obolenje na avitaminozi je siromašna krma na beljakovinah in vitaminih, zato bomo poskrbeli, da bomo dali mladim pujskom tako krmo, ki je bogata vitaminov in beljakovin.

Tu hočem predvsem opozoriti na mlado *lucerno in domačo mlado deteljico*, katero naši ljudje še vse premalo znajo ceniti. Mlada lucerna ima v sebi toliko redilnih snovi, tudi beljakovin, in sveža tudi vitaminov, kakor nobena druga rastlina. Ima procentualno celo več beljakovin kot pšenični otrobi. Res je tudi, da svinje ne morejo izrabiti vseh redilnih snovi, ki jih ima v sebi lucerna in tudi ne toliko, kolikor jih lahko prebavi goveji želodec, vendar jo tudi prašiči, kakor je praksa že pokazala, prav dobro izrabijo. Pokladati jo moramo pač mlado, ko še preveč ne oleseni in vedno svežo, ne kuhano, da ne uničimo vitaminov in da ne napravimo s kuhanjem beljakovin še težje prebavljivih. Tudi za zimo si jo preskrbimo. Pravočasno si jo posušimo, tako da ne bo odpadlo listje in jo ebranim v vreče za zimsko krmiljenje. Pred krmiljenjem jo po možnosti dobro zdrobimo, ali vsaj drobno zrežimo. Kuhati ali pariti je sploh ni potrebno, oziroma je še bolje, ako jo pokladamo v surovem stanju. V nekaterih deželah imajo za zdrobitev lucerne že posebne stroje, ki jo zmlejejo skoraj kar v moko in jo potem prodajajo kot tečno krmo.

Zato poskusite še vi s to novotarijo in videli boste, da ne boste grešili. O drugi krmi, ki bi prišla v poštev še za svinje, se bomo pa drugič pomenili. — J. O.

Domači vrt

Špargljev hrošč je po vnanjosti zelo podoben pikapolonci. Je rdeč in ima na krilih dvanajst črnih pik, na vsaki polovici šest. Pikapolonica ima tudi rdeča krila, a vsega skupaj sedem pik. Zelo se razlikujeta po tem, ker je pikapolonica koristna — uničuje namreč listne ušice — dočim špargljev hrošč razjeda liste, pa tudi kožo špargljeve rastline. Od rožnika do kimoveca zalega jajčeca v stebela rastlin. Izglede ličinke povzročajo znatno škodo v špargljevih nasadih. Špargljevega hrošča uničujemo mehanično tako, da ga zmečkamo, oziroma da špargljeva stebela porožemo in sežgemo, ko so orumenela.

Rabarbara ta mesec požene v cvet, ki ga odlomimo ter ga porabimo v kuhinji kot nadomestek cvetoče. Cvet rabarbare nima nadaljnega pomena, ker je ne razmnožujemo s semenom, marveč z delitvijo. Po deževju, ko je zemlja dobro namočena, jo zalijmo z gnojnico.

Če imamo na vrtu *grmičasto sadje*, kot so

n. pr. maline, kosmulja, ribez itd., tudi temu zalijmo po deževju s tekočim gnojem. Kjer je greznico lahko odpirati, tam je tekoč gnoj takoj pri roki. V nasprotnem primeru pa si napravimo tekoče gnojilo tako, da namočimo v primerno posodo kurji, konjski, goveji ali človeški gnoj v 10 delih vode. To večkrat premešamo in po potrebi zalivamo rastlinam. Sadno grmičevje je nastavilo plodove in prav zdaj potrebuje obilo hrane za njih tvorbo.

Kaj pa naš *cvetlični vrt*? Res je, da smo posadili čim več koristnih »rožic« — zelja, solate in podobnega — vendar nam je ravno v teh resnih časih potrebno tudi kaj lepega. In kaj je lepše, kot lepa, pisano cvetoča gredica! Spomladansko cvetje se osipa, zato ga pridno nadomeščajmo s poletnim cvetjem. Odvetela stebela je treba odrezati, da s svojo rjavino ne kaze celotne podobe rastline. Trajnice ali perene so se močno razrastle. Postale so pregoste, zato jih delimo in presa-

jamo. Če tega ne storimo, se rado zgodi, da sredina postane rjava, ker zrak nima do listov dovolj dostopa. Zdad zasajamo begonije, pelargonije, vanilije, salvijske, petunije, lobe-
 lije, ageratum, nageljne in še mnoge druge poletne cvetlice, ki smo jih sami vzgojili iz semena v zaboju, ali pa jih kupimo na trgu ali pri vrtnarju. Zpomnimo si pa, da cvetje učinkuje s svojo barvo le v večji množini ene vrste in barve skupaj zasajeno. Nikakor ni lepo cvetne barve »trgati«, to se pravi zasa-
 diti par sadik to- pa zopet par sadik drugo-
 barvnega cvetja v vrsti, če rastlin zelo dobro ne poznamo in ne vemo, ali bo vse ob istem

času v cvetju ali ne. Za tako sajenje je po-
 trebno poznanje rastlin in prostora — je pa
 tudi zadeva okusa. Posamič ali po par eku-
 paj zasajamo velikolistne in velikocvetne
 rastline, n. pr. dalije, kane, potonke, borten-
 zije itd.

Se tako izbrano zasajen cvetlični vrt pa
 izgubi dosti lepote, če so pota vsa plevelna
 — zato s plevelom povsod stran.

Na vrtnicah poganjajo vodeni ali divji
 poganjki, ki jih moramo sproti odstranjevati,
 da po nepotrebem ne rabijo hrane. Pre-
 skrbimo si tobačnega izvlečka, s katerim bo-
 mo škropili proti listnim ušem.

PERUTNINA

Piščanci doraščajo

Po dovršenem četrtem tednu že lahko raz-
 likujemo petelinčke od bodočih jarčic. Zra-
 radi pomanjkanja žitnega zrnja jih bo treba
 letos čimprej odstraniti. Kdor ima dobrega
 in preizkušenega enoletnega petelina, naj ga
 obdrži še za prihodnje leto. Seveda velja to
 le za tiste perutninarje, ki redijo več kokoši
 in uporabljajo valilna jajca za nasad. Kdor
 pa redi le manjše število kokoši, se mu ni-
 kakor ne splača rediti petelina. S tem pri-
 hrani dosti zrnja za kokoši-nesnice. Da bi
 pa dandanes redili petelina zaradi lepšega,
 bi bilo skrajno negospodarsko in zato nesp-
 ačetno. Zastarelo je namreč naziranje, da ko-
 koši brez vodnika manj nesejo. Prav naspro-
 tno je resnica. Nesnost kokoši je celo večja
 tam, kjer kokoši neprestano ne vznemirja
 vroč petelin. Večkrat tudi vidimo zlasti na
 kmečkih dvoriščih po več petelinov. In ven-
 dar zadostuje en petelin za 20—25 kokoši
 lahke pasme, n. pr. bele leghornske ali pa
 za 15—20 štajerskih kokoši. Čemu bi tedaj
 hranili skozi vse leto več petelinov, ko ven-
 dar jemljemo valilna jajca le od odbranih
 najboljših nesnic, ki jih zato zgodaj spomladi
 ločimo od ostalih ter z njimi sestavimo po-
 sebnostno plemensko družino, ki ji nato pridru-
 žimo prvovrstnega plemenjaka. Vso našo
 skrb posvetimo rajši zdaj bodočim jarčicam,
 da se bodo čim lepše razvijale in dozorele do
 jeseni, ko nam bodo začele pridno nesti.

Dokler vodi piščeta koklja, se nam ni tre-
 ba za piščance dosti brigati. Ko pa piščance
 koklja zapusti, moramo osirotelim živalcem,
 ki so naenkrat prepuščene same sebi in zato
 izpostavljene mnogim nevarnostim, posve-
 čati večjo skrb. Včasih zapusti koklja piščan-
 ce že po 4 tednih, včasih jih pa vodi celo
 10 tednov in tudi več. Ker pa celo 10 tednov
 stara piščeta še niso povsem samostojna,
 lahko v razvoju zaostanejo, zlasti če kokošje-
 rejec zanje premalo skrbi. Zato ne smemo
 zamuditi pravega trenutka, ko potrebuje na-
 raščaj še prav posebne nege. Živali ne smejo

takrat pogrešati tiste hrane, ki jo zlasti na-
 raščaj nujno potrebuje. Dokler je vodila pi-
 ščance koklja na prosto pašo, so našli dovolj
 beljakovinske hrane v mladem in sočnem
 zelenju ter v živalski prehrani, kakor polžih,
 črvih, glistah itd. Prav ta beljakovinski do-
 datek, ki so ga našla piščeta v naravi, je pri-
 pomogel, da so se lepo razvijala. Nenadna
 sprememba v prehrani pa vpliva na naraščaj
 skrajno neugodno. Ako tedaj hočemo, da ži-
 vali ne zaostanejo v razvoju, moramo pre-
 skrbeti, da jim z rednim krmljenjem in pravilno
 mešanico različne hrane nadomestimo vse
 ono, česar morda zdaj ne dobe več v to-
 likšni meri. Ker potrebuje doraščajoča mladi-
 na vedno več hrane, skrbimo, da jo bo tudi
 dobila, sicer zaostane v rasti. Za mladi nara-
 ščaj je najboljša krma komaj dobra. Odrasle
 piščance prenehamo krmiti z drobnim zrnjem
 in zdrobom, ki jih zdaj ne nasiti dovolj.
 Skrbimo tudi za čim večjo spremembo v pre-
 hrani. Zamešajmo jim mehko hrano z zre-
 zano zelenjavo (regratom, mlado deteljo).
 Tudi ne krmimo naraščaja skupno z odrasli-
 mi kokošmi, ki odvirajo mladino od korita,
 da ne dobi dovolj hrane. Krmilne posode
 naj bodo dovolj velike, da morejo vse živali
 istočasno jesti iz njih. Pred vsakim krmljen-
 jem z zamešano hrano je treba koritca tem-
 meljito osnažiti in vse ostanke mehke hrane
 prej odstraniti. To pa zaradi tega, ker se po-
 leti mehko zamešana hrana kaj kmalu skisa
 in pokvari. Skisana hrana pa živalim silno
 škodi. Perutnina mora imeti tudi vedno na
 razpolago svežo pitno vodo. Komaj jih zju-
 traj spustimo iz kurnika, že hite k vodi, da
 se napijejo. Večkrat smo tudi že poudarjali,
 da je posneto mleko, sveže ali pa kislo, za
 odraslejo mladino najprimernejša pijača.
 Kdor le more, naj nudi živalim mleko ali pa
 vsaj z mlekom zamešano mehko krmo. Tudi
 moramo poskrbeti naraščaju primerno pre-
 nočevanje. Nikakor ne kaže imeti piščan-
 cev skupno z odraslimi kurami v skupnem
 kurniku, kjer se potem ponoči gnetejo v
 kakšnem kotu v majhnem in tesnem prostoru.

Bodočim jarčicam moramo odkazati najboljši prostor, in sicer posebej. V skupni kurnik jih bomo spustili šele, ko bodo vsaj 4 mesece stare. Umni perutinar napravi za doraščajoče piščance poseben prenosljiv hlevček, katerega odnese zjutraj z mladino vred na pašo. V takšnem hlevčku živali tudi prenočujejo. Kdor pa redi kokoši v ograjenem prostoru, naj skrbi, da dobi perutnina v tem času čim več zelenjave, ki jo pa mora prej seveda na drobno sesekljati, oziroma zrezati. Lahko jo tudi pomeša med mehko krmo. V poletnih mesecih odstranimo v kurniku steklena okna in jih nadomestimo z okvirji in žično mrežo. Paziti pa moramo, da ni v kurniku prepaha. Ker se poleti mrčes, ki napada perutnino, silno razmnoži, pazimo na snago v kurniku. Vse odpadlo kokošje perje je treba odstraniti in sežgati; grede, na katerih kokoši prenočujejo, pa vsaj enkrat na teden temeljito očistiti ter oprati z vrelo vodo, posušiti in nato namazati s petrolejem, ki uničuje razne kokošje pršice in uši.

Naše postelje

Star pregovor pravi: »Kakor si boš postlal, tako boš spal.« Čeprav ima ta rek navadno drugačen pomen, velja prav tako lahko za prave postelje. Ker skoraj polovico življenja prespimo, ni docela vseeno, kako in kje ga prespimo. Dobra postelja je za trudnega človeka najboljši počitek, a za bolnega malone zdravilo. Pomniti je treba: V neurejeni in pretrdi postelji se premalo odpočijemo, v premehkki se pomehkužimo in polenimo. Vedno pa je še boljša pretrda ko premehkka. Predpogoj za dobro spanje je pa seveda tudi ta, da stoji postelja v najsvetlejši in najbolj zračni sobi našega stanovanja. Če pa imamo le eno sobo, pa vsaj v najbolj svetlem kotu sobe.

Prava postelja ima tri sestavine: 1. posteljnak, 2. posteljni vložki, 3. pokrivala.

Nevesta, ki na novo kupuje in šiva balo, mora računati za vsako posteljo tole: posteljnak z mrežo, eno žimnico, eno spodnjo, dve zgornji blazini, najmanj štiri rjuhe in dve odeji, od katerih je ena lahko pernica, ter vrhnje pokrivalo za posteljo.

1. Posteljnak je lahko lesen ali kovinast. Prvi je toplejši in prijetnejši za oko, drugi se lažje očisti in mu ne škoduje ne vroča voda, ne milo in krtača. Predvsem naj bo posteljnak preprosto zgrajen, brez vseh mogočih nastavkov in izrezkov, ki ne prispevajo toliko k lepoti kakor k nabiranju prahu, ki ga le težko odstranimo. Če je lesen, je lahko iz najcenejšega lesa in vendar lep, če je okusne oblike in lepo položen s temnejšo ali svetlejšo barvo, ki se prilaga pohištvu

v sobi. Vsak posteljnak mora biti od tal toliko dvignjen, da lahko izpod njega Dolg naj bo toliko, da se tudi večja oseba dan pometemo prah in očistimo tla, ba lahko popolnoma iztegne v njem, in širok toliko, da se ni bati, da pade iz postelje, če se ponoči preobrača v spanju, torej nekako 1,90 m krat 0,90 m. V posteljnaku devljemo žičnato mrežo, ki naj bo dovolj močna in prožna. Deske so pretrde in priporočljive samo tam, kjer imajo še dvojne žimnice. Da nam mreža ne rjavi, naj bo iz boljše žice, moramo jo pa tudi od časa do časa namazati s kakšnim oljem pred rjo. Dvojno široki posteljnaki, v enem kosu delani, niso praktični. V času bolezni je boljše, če ima vsak svojo posteljo, ki se da predstaviti v drug kot, da ne moti zdravega.

(Nadaljevanje prihodnjič.)

Naša kuhinja

Krompirjeva solata z gorčico. Krompir skuham v oblicah. Kuhani krompir olupim in še gorkega zrežem na tanke rezine. Posebej mešam žličico gorčice z žličico olja in z nekaj žlicami kisa. To zmes stresem na krompir in dobro zmešam ter postavim kot solato na mizo k praženemu rižu. Na krompir naržem lahko tudi precej čebule. S pridatkom gorčice privarčujem olje, ker ima gorčica nekaj maščobe.

Por na goveji juhi. Osnažen, opran in na drobne rezance zrezan por zalijem z juho. Potem olupim, operem en debel krompir, ga zrežem na rezance in dodam k poru. Ko juha dobro prevre, pristavim toliko pesti zbranega in zbrisanega riža, kolikor oseb imam na kosilu. Riž kuham še pol ure, nakar ga dam na mizo.

Krompir namesto mila. Krompir skuhaš napol, tako da v roki ne razpade in z njim drgneš perilo kakor z milom. Krompir naredi perilo bolj belo kot milo. Zelo primeren je za pranje svilenih tkanin, ki so barvane s slabimi barvili, kajti krompir ne razje ne tkanine ne barve.

Fižolova voda za pranje svilenega in finega volnenega blaga. — Pol kilograma belega fižola skuham v štirih litrih vode, ki pa je ne smeš soliti. — Fižol odcediš in osoliš ter porabiš kakor koli. — Voda, v kateri se je kupal fižol, pa postavi na hladen prostor, da postane mlačna. Vanjo namoči stvari, ki jih hočeš oprati in jih nekaj časa stiskaj z obema rokama. Nato pa jih še nekajkrat splakni v čisti mlačni vodi, stisni, da odteče voda in zlikaj narobe. S tako vodo se dajo oprati tudi madeži od črnila in rdečega vina, če niso prestari.